



Omar al-Bashir, Sudans president, vid Afrikanska unionens möte i Addis Abeba, 31 januari 2009. Foto: Jesse B. Awalt

Rättvisa val i **Sudan**?

I april, i stekande hetta, ställde sig befolkningen i Afrikas största land i kö till valurnorna för att få rösta för första gången på 24 år. Att valet ens ägde rum kan möjligen ses som en framgång. Efter många timmars räknande av röster tog den sittande presidenten Omar al-Bashir hem segern. Men ett genomfört val är inte alltid ett lyckat

val. Att ”valen inte höll internationell demokratisk standard för fria och rättvisa val” var en kommentar som ekade världen över. Det är med andra ord en lång väg kvar till ett system där alla röster hörs i ett land där många stamfolk, urbefolkningar och andra minoriteter ska leva tillsammans.

Det var inte länge sen man kunde höra celebriteter och politiker tala om folkmord i Darfur, men trots att medietrymmet har minskat har den komplexa situationen i Sudan fortsatt. Sudan är som sagt inte bara Afrikas största land till ytan utan också ett land som rymmer många olika folkslag. Nubier, nuer, dinka och misseriya är bara några av de olika urbefolk-

ningar och stammar som utgör det sudanesiska folket. De interna konflikterna har dock inte bara berott på spänningar mellan dessa olika grupper utan också på religiösa skillnader. Den norra befolkningen är framför allt muslimsk medan den södra är kristen eller tillhör någon av de traditionella religionerna. Listan kan göras lång på faktorer som har spelat in och

resulterat i det Sudan vi ser idag.

De interna konflikterna har resulterat i att många internationella aktörer tagit del i Sudans utveckling. Många av dessa har agerat som donatorer, däribland svenska Sida, för att främja fred, utveckling och demokrati. Kina å andra sidan har agerat som landets främsta handelspartner, framför allt när det kommer till olja.



Läger för internflyktingar i Nyala i södra Darfur, Sudan. Foto: US government

Olja är en naturresurs som lätt leder till motsättningar om exempelvis tillgång till mark för utvinning och förvaltning av inkomster. Någon har kallat detta svarta guld för en "mixed blessing".

Fredsavtal 2005

Det mångåriga inbördeskriget resulterade i *Comprehensive Peace Agreement (CPA)* år 2005. Detta avtal slöts mellan norra Sudan, den mest utvecklade och urbana delen, där även huvudstaden Khartoum ligger, och södra Sudan, som är mer lantligt och underutvecklat. Enligt avtalet skulle de nationella val hållas som genomförts i år, liksom nästa års folkomröstning i Södra Sudan angående självständighet. Fredsavtalet ansågs vara ett viktigt steg i rätt riktning precis som årets val. Trots att relationerna mellan Sudans regering och de många internationella aktörerna, så som USA, har varit strama tidvis så var många länder och organisationer närvarande i form av valobservatörer före, under och efter valet. Bland dessa delegationer fanns en från EU

och en från Sverige med representanter från UD och Sida, samt en delegation från *The Carter Center* med den före detta USA-presidenten Jimmy Carter i spetsen.

Den nu sittande presidenten i Sudan, *Omar al-Bashir*, tog makten redan 1989 genom en statskupp. Han har enligt *Minority Rights Group International* inte alltid respekterat de mänskliga rättigheterna. Bland annat anklagas han för att ha återupptagit slavhandel med nuer-barn.

Han bildade senare the *National Congress Party (NCP)* som är det dominerande partiet i norr. I söder är det *Sudan People's Liberation Movement (SPLM)* som dominerar.

Det är i detta sammanhang viktigt att veta att den södra regionen i Sudan har ett visst självstyre och i valet kunde rösta fram en regional president, SPLM:s ledare *Salva Kiir Mayardit*.

Som president var det al-Bashir som utsåg den kommitté som skulle samordna och organisera valet. Tyvärr fick inte alla kandidater samma möjligheter att använda anläggning-

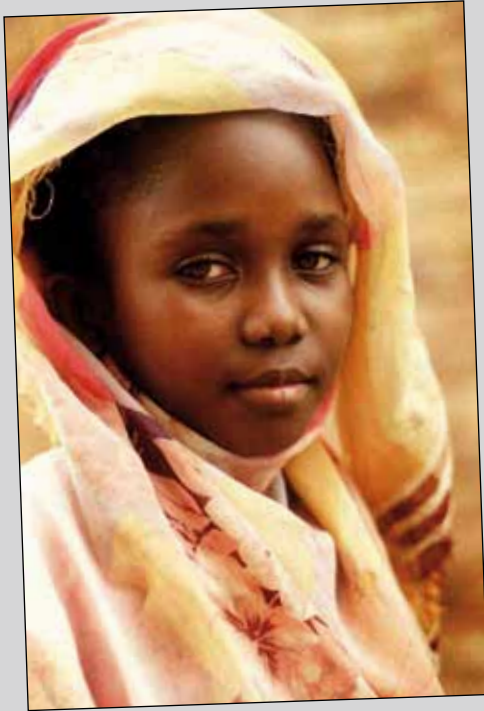
ar och lokaler för kampanjer, och inte heller taket för kampanjkostnader hade önskad effekt.

Oppositionen bojkottade

De oppositionspartier och partilösa kandidater som ställt upp bojkottade till slut valet. En anledning anses ha varit att man var rädd att om al-Bashir förlorade valet skulle fredsavtalet inte respekteras och södra Sudan inte ges möjlighet att bli självständigt.

Trots ett mindre startfält än väntat så drog valet igång runt om i landet. Efter många förberedelser, bland annat en mycket omdiskuterad folkräkning, hade många vallokaler ändå inte tillgång till allt material i tid. I långa köer väntade män och kvinnor, gamla och unga. Tyvärr slutade den långa väntan med att många avvisades, då det visade sig svårt att hitta rätt vallokal.

Vid röstregistreringen fick många uppgiften att de skulle rösta i samma lokal som vid registreringen, vilket visade sig felaktigt. De nomader och halv-nomader som också fått denna information trodde därmed inte att



*En ung flicka på marknaden i Khartoum, Sudans huvudstad.
Foto: Steve Evans*



Unga män från Kapoeta, Eastern Equatoria, utför en traditionell fredsdans för att fira 2005 års fredsavtal mellan norra och södra Sudan.

det skulle vara möjligt att rösta, då de av naturliga skäl inte skulle befinna sig på samma ställe vid dessa båda tillfällen.

Många andra gick däremot från lokal till lokal för att hitta rätt, vilket kan tyda på en verklig vilja att bidra till den förändring som sker och att få sin röst hörd. Detta har framhållits som positivt i flera rapporter från de olika valövervakarna.

Valdagarna må ha karaktäriserats av motiverade väljare, men också av oegentligheter och problem med allt från minderåriga väljare till våldsamma konflikter, enligt The Carter Center.

Partirepresentanter fanns med vid många vallokaler och försökte påverka väljare in i det sista genom att erbjuda assistans och hjälp. I andra fall har valfunktionärer arresterats och troligtvis misshandlats av representanter från SPLM. Tyvärr har alltså valen genomsyrats av rädsla för att ställa upp som opposition och för att utsättas för våld, samt rädslan hos många internflyktingar i Darfur för att röstregistrering skulle leda till

att de blev skrivna i Darfur och inte längre skulle ha rätten att återvända hem. Många av dessa är på flykt undan de etniska konflikter som utnyttjades och uppmuntrades av både det norra och det södra lägret under inbördeskriget.

Minoriteter i kläm

I södra Sudan lever som nämnts många ursprungsbefolkningar och stamfolk enligt traditionella seder och religioner. Det talas åtminstone ett 60-tal språk i regionen. Under valen var det svårt att få fram information och material som gick att förstå för alla dessa människor. Många valfunktionärer och partirepresentanter pressade folk att rösta på visst sätt eller delade bara ut valmaterial för ett visst parti. Analfabeter råkade särskilt illa ut då assistenterna ofta ignorerade deras valönskemål.

Alla de incidenter som rapporterats under valen och rösträkningen gör att många av resultaten kan ifrågasättas. Vissa regioner har exempelvis rapporterat hundraprocentigt eller ännu större valdeltagande.

Enligt Sidas rapport är det viktigt att också framhålla de positiva erfarenheterna, framför allt det höga kvinnliga valdeltagandet.

Omar al-Bashir sitter kvar vid makten, och så gör även *Salva Kiir Mayardit* som tillhör dinka-folket. Han är vicepresident och president över södra Sudan. Om det sett annorlunda ut ifall valen levtt upp till "internationell demokratisk standard" får vi möjligen aldrig veta. Många aktörer kräver att resultaten ska redovisas distrikt för distrikt för att kunna analysera deras trovärdighet.

I väntan på detta och i väntan på nästa års folkomröstning kan man inte annat än hoppas att framtidens Sudan, även om det delas i två, ska dra lärdomar av valen. Och att landet inte bara ska bygga på den kunskap och hjälp de får från omvärlden, utan också från den kulturella och mänskliga mångfald de har inom landets gränser.

Niskua Igualikinya